

पायाभूत चाचणी – उपचारात्मक बाबी

- डॉ.नानासाहेब गायकवाड

रयत शिक्षण संस्थेने यंदाच्या वर्षी पाचवी ते नववी या विद्यार्थ्यांची पायाभूत चाचणी घेतली . विद्यार्थ्यांचा त्या-त्या वर्गाचा पाया पक्का असला तर पुढील वर्गांच्या अभ्यासात त्याला गती प्राप्त होते. म्हणून त्या-त्या घटकांचे संबोध विद्यार्थ्यांना समजले पाहिजे. त्यांचा योग्य वापर करता आला पाहिजे . मात्र पायाभूत चाचणीचा निकाल फारसा आशादायी नाही. मध्यंतरी “असर ”या संस्थेनेही गणित मराठी आणि इंग्रजी या विषयांची पायाभूत चाचणी घेतली होती.

शिक्षक वर्गात शिकवितो. तो अभ्यासक्रम पूर्ण करतो. मात्र प्रत्येक मुलाला समजलं किंवा नाही यासाठी त्याला आग्रही राहाता येईलच असं नाही. किंबहुना अभ्यासक्रम पूर्ण व्हावा, या दृष्टीने एखादं-दोन विद्यार्थ्यांना विचारून त्यांच्या होकारातुनच पुढे-पुढे सरकतो . परिणामी वर्गातल्या बहुतांश मुलांना शिकविलेले समजले नाही, असं निदर्शनास येते. यावर उपाय काय ? केवळ शिक्षकांनी सर्व कष्ट घेऊनही मुलांचे संबोध कच्चे राहत असतील तर “ वेगळं ” काहीतरी करणं अपेक्षित आहे.

पायाभूत चाचणी नंतर सगळ्यात महत्त्वाचे काय असेल तर त्या निकालाचे पृथक्करण (Analysis) करायचे. Analysis करण्यासाठी तक्त्यामध्ये घटक – उपघटक अनुसरून विचारलेले प्रश्न असे उभे “कॉलम ” करून लिहायचे. विद्यार्थ्यांची नांवे आडव्या रो मध्ये लिहायचे आणि गुण त्या-त्या प्रश्नानुरूप मांडायचे . यामुळे प्रत्येक प्रश्न –(आता संबोध –अथवा घटक) त्या विद्यार्थ्याला सोडविता आला अथवा नाही यानुसार वर्गीकरण करता येईल .

घटक / उपघटक	नाम	सर्वनाम	क्रियापद
विद्यार्थ्यांचे नाव	प्रश्न १(अ)	१(ब)	१(क)	
अ ब क	०	०	१	
क ड ई	१	०	१	
फ म र	०	०	१	

यानुसार असं लक्षात येईल , की प्रश्न पत्रिकेत विचारलेले कोणते घटक सर्व विद्यार्थ्यांना समजले आहेत (ज्या घटकांना सर्व विद्यार्थ्यांना पूर्ण गुण मिळालेले आहेत असे.) कोणते घटक –उप घटक समजले नाहीत (ज्यांना

गुण शून्य असतील असे) काही घटक- उपघटक ५०% विद्यार्थ्यांना समजले नसतील. यानुसार घटक- उपघटक निहाय विद्यार्थी वर्गीकरण करणे अपेक्षित आहे.

उपचारात्मक कार्यवाही :

१. जे संबोध- घटक –उपघटक अजिबात समजले नाहीत (८०% विद्यार्थ्यांना), तर यासाठी विषय शिक्षकाने सर्व वर्गाचा तास घेऊन ते संबोध समजावून द्यावे .संबोध समजले असं लक्षात आल्यास वर्गात त्याची चाचणी पडताळणी करावी .
२. जे घटक- उपघटक काही विद्यार्थ्यांना (उदा. ३० % विद्यार्थ्यांना समजले आहेत) त्याबाबतीत अशा विद्यार्थ्यांबरोबर न समजलेल्या विद्यार्थ्यांची सांगड घालून देणे. म्हणजे तो विद्यार्थी अन्य विद्यार्थ्यांना (न समजलेल्या) मदत करील.
मात्र हे करताना शिक्षकांच्या नियंत्रणातच या बाबी करता येतील .
३. वरील दोन्ही बाबी करतांना त्या नियमित तासांना करता येणार नाही . त्यासाठी दररोज अतिरिक्त (किमान एक तास ६० मिनिटे) अध्ययन प्रक्रिया सुरु करावी.प्रत्येक विषयासाठी यासाठी वेळापत्रक आखावे. अशा अतिरिक्त तासांसाठी वर्ग उपलब्ध होतील असे पहावे .अडचण भासल्यास प्रयोगशाळा- सभागृह – क्रीडांगण –व्हरांडा याचाही वापर करता येईल.
४. असे अतिरिक्त पूरक मार्गदर्शन हसत-खेळत हलक्या-फुलक्या वातावरणांत पूर्ण होईल असे पहावे .
५. या प्रक्रियेत संबोध घटकांचे मूल्यमापन जागेवरच होईल असे पहावे यासाठी स्वतंत्र असं काही करू नये .
६. अशा अतिरिक्त पूरक मार्गदर्शनासाठी विद्यार्थी स्वतः प्रयत्न करेल असे पहावे. इतर विद्यार्थीही त्याला मदतीला येतील , याची सोय करावी.

पालकांचा सहभाग :

अशा बाबींमध्ये पालकांचा सहभाग घेणं हेही अत्यंत महत्त्वाचे आहे. आताचे पालक हे जवळपास (कांही अपवाद वगळता) १० वी १२ वी झालेले आहेत. त्यांनाही या प्रक्रियेत सहभागी करता येईल . पालकांचा कल असा दिसतो की विद्यार्थी म्हणून आवश्यक

असणा-या बाबी- जशा कपडे- पुस्तके – स्टेशनरी पुरविले म्हणजे “माझे काम झाले ! आता शाळा आणि विद्यार्थी – बघून घेतील ” मला असं वाटतं की , वरील प्रकारचे वर्गीकरण संबोध घटक निहाय प्रत्येक विषयाच्या बाबतीत करून त्याची एकत्रित मांडणी विद्यार्थ्यांनुरूप करावी. त्यानंतर पालकांची तुकडी निहाय बैठक बोलावून त्यांना याची कल्पना द्यावी . त्यांना विचारून ते काय सहकार्य – सहभाग घेऊ

शकतील याची चाचपणी करावी. एखाद्या कुटुंबात वरच्या वर्गाचे विद्यार्थी असतील तर त्यांचीही मदत घेता येईल .पालकांचा सहभाग या प्रक्रियेत मला महत्त्वाचा वाटतो.

दुसरे असे की, शैक्षणिक वर्षातून दोन-तीन –वेळा शिक्षकांनी प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या घरी भेटीला जावे. पालक घरात असतील अशी सोईची वेळ विद्यार्थ्यांशी चर्चा करून निवडावी . त्यावेळी विद्यार्थ्यांचे कौतुक करून प्रगतीला वाव असलेल्या बाबी खुबीने पालकाला सांगायच्या.यातून शाळा आणि पालक हे दोघेही विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीसाठी प्रयत्न करतील आणि असा संवाद विद्यार्थीपूरक ठरेल .पालक भेटीत तक्रारीचा-नकारात्मक सूर निघता कामा नये. अन्यथा याचा विपरीत परिणाम विद्यार्थ्यांवर होईल.

आणखी काही:

१. घटक-उपघटक निहाय स्वयं अध्ययन कार्ड तयार करून त्यानुसार ते लॅमिनेट करून विद्यार्थ्यांना अभ्यासासाठी देता येतील. कार्डावरील अक्षर शक्यतो शिक्षकाचेच असावे. टाईप करून घेऊ नये.
 २. काही संबोध घटकांसाठी ICT चा वापर करता येईल का याची चाचपणी करावी. इंटरनेटवर अलिकडे ॲनिमेटेड क्लिप्स उपलब्ध आहेत. अशा साधनांचा वापर संबोध समजण्यासाठी होऊ शकेल .
 ३. शिक्षकांनी स्वतःच्या सृजनशीलतेने योग्य असे मार्ग शोधावे. इतर कोणत्याही मार्गापेक्षा ते उत्तम ठरतील.
 ४. Bridge Course : पाठीमागील संबोधाचे आकलन किती आहे ? मुलं नवीन वर्गात प्रवेशित होताना त्यांची गुणवत्ता नेमकी कशी आहे. तयारी कशी करून घ्यावी लागेल यासाठी पाचवी (आणि आठवी) या वर्गासाठी “ खास पूरक मार्गदर्शन ” करावे. ते Bridge Course म्हणून संबोधले जाते. १ ली ते ४ थी पर्यंतचे संबोध या मार्गदर्शनातून पक्के करावे . लिहिणे-वाचणे-पाठे- सोपी गणिते – आदी बाबी यातून पक्क्या करता येतील . हा कोर्स पहिल्या सत्राच्या सुरुवातीलाच (शाळा सुरु होण्याच्या अगोदर आठवडाभर) घ्यावा . कालावधी विद्यार्थी गुणवत्तेनुसार ८ ते १० दिवसांचा असेल .
- का करायची पायाभूत चाचणी ?

अप्रगत विद्यार्थ्यांचा शोध घेणे. विषयनिहाय कच्चे घटक शोधणे. घटक निहाय मूलभूत

संबोध , संज्ञा याविषयी माहिती घेऊन विद्यार्थीनिहाय मार्गदर्शनाची दिशा ठरविता येईल .

पायाभूत चाचणीच्या निकालाचे पृथक्करण का करायचे ?

प्रगत – मध्यम प्रगत – अप्रगत (विषयानुरूप) अशाप्रकारचे वर्गीकरण करून अध्यापनाची दिशा व पूरक अतिरिक्त मार्गदर्शन याची आखणी करता येते.
त्यानुसार कृति आराखडा तयार करून मार्गदर्शन देता येईल. संदर्भ पुस्तिका, U tube क्लीप्स , C D S आदि साधनांचा उपयोग करून विद्यार्थी प्रगती साधता येते.

उपचारात्मक कार्यक्रमाची दिशा कशी असावी ?

१. त्रुटी संशोधनावर आधारित निष्कर्ष काढणे.
२. निष्कर्षानुसार कालबद्ध कृतिआराखडा तयार करणे.
मुलसंबोध कच्चे असणा-या गटास शिक्षकांच्या नियंत्रणात कृति आराखडा अंमलबजावणी करणे .
३. त्रुटी-पूर्तता - संबोध पक्के झाले असे वाटल्यास प्रक्लोत्तर चाचणी घेणे.
४. प्रत्येक विद्यार्थ्यांचा प्रगती अहवाल ठेवणे (विषय निहाय व संकीर्ण)
५. १००% यशप्राप्ती होईपर्यंत उपचारात्मक कार्यक्रम पुनःपुन्हा राबविणे.

* * *